

Spellingfeestje

In mei 2017 werd na 26 jaar het Groot Dictee der Nederlandse Taal door de NTR uit het programma-aanbod geschrapt. In het doodsklokgelui mengden zich de weeklachten van degenen die zich van een geliefd gezelschapsspel beroofd voelden, met de vreugdekreten van degenen die het land bevrijd zagen van een elitair en discriminerend ritueel.

Natuurlijk kan er gediscussieerd worden over de kwaliteiten van het tv-evenement. Was de vergaderzaal van de Eerste Kamer wel het beste decor? Kwam de democratie daar goed tot haar recht, of bracht de statige locatie te veel het stoffige pluche in beeld waaraan elites kleven? Was het wel een goede greep om naast de spellingfanaten ook een bont gezelschap BN'ers uit te nodigen die een zeer breed scala van geletterdheid vertegenwoordigden? En was het een goed idee om de dicteetext te laten schrijven door literaire schrijvers en andere woordkunstenaars? Feit was dat de dictees niet zelden hoogst gekunstelde knutselwerkjes bleken te zijn die wemelden van de vreemde, vergezochte, specialistische en uitgestorven woorden. Duizelingwekkend dieptepunt was de tekst van Kees van Kooten in 2013 ('Zulke lammenadige anastrofes vernoemde de criticaster naar zijn tante Betje, in wier postale verbiage een heel aantal zeugmata, polysyndetons en anakoloeten wiewauwde').

De taal is van iedereen en de spelling dus ook. Met dat democratische uitgangspunt is onenigheid gegarandeerd. Overheidsingrijpen beoogt daar orde en vrede in te brengen. Frankrijk begon al in absolutistische tijden met overheidsre-

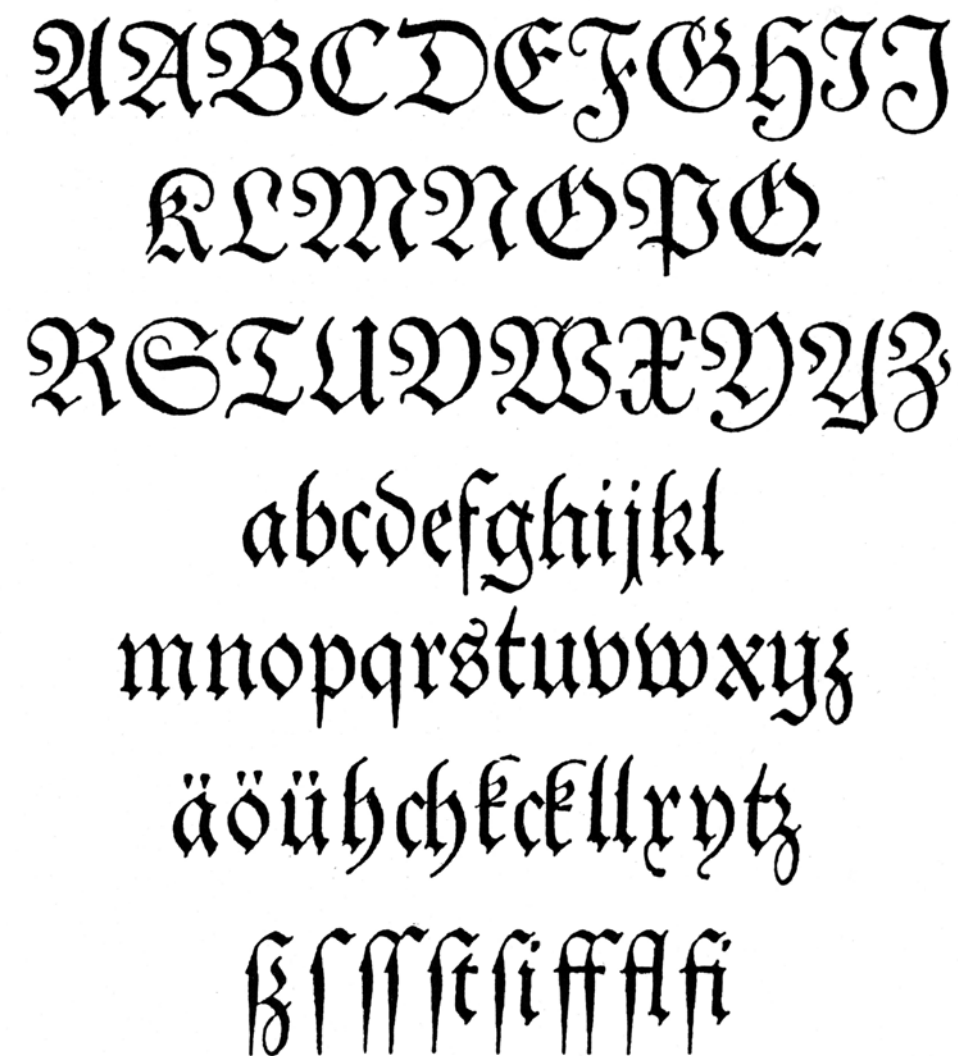
gulering; de instelling van de Académie française in 1635 leidde tot de eerste complete editie van de *Dictionnaire de l'Académie française* in 1694. Nederland stelde in 1804, niet helemaal toevallig in de Franse tijd, de spelling-Siegenbeek verplicht. In Duitsland kwam de nationale eenheidsstaat veel later op gang, zodat pas in 1901 de Zweite Orthographische Konferenz in Berlijn eenheid in de spelling van het Duits bracht.

Engeland hield van oudsher het liberale vaandel fier omhoog door helemaal niets voor te schrijven, met als gevolg dat het de wereld opzadelt met een lingua franca met een van de meest conservatieve, inconsequente en moeilijk aan te leren spellingsystemen ter wereld. De Engelse spelling weerspiegelt de klankwereld van voor de Great Vowel Shift, die ongeveer van 1350 tot 1600 plaatsgreep en waarin onder meer de /i:/ van bite veranderde in /a/. Iets dergelijks gebeurde ongeveer in dezelfde periode op het continent: Middelhoogduits bizen werd Nieuwhoogduits *beißen* en Middelnederlands *biten* werd Nieuwnederlands *bijten*. Terwijl de Duitsers de i voor ei inwisselden en de Nederlanders een oude schrijfwijze van de lange i herdefinieerden tot de unieke lettercombinatie bijgenaamd 'lange ij', bleven de Engelsen stug hun nieuwe tweeklank etiketteren met de letter i. Zo is een fles met het etiket 'wine' na vijfhonderd jaar ogenschijnlijk nog gelijk van inhoud, ook al is die in de tussentijd veranderd in azijn.

Waarom is overheidsingrijpen in spellingzaken eigenlijk nodig? Kunnen we de spelling niet aan het vrije spel

der maatschappelijke krachten overlaten, net zoals de taal zelf? En moet Nederland niet zijn traditionele tolerantie en gedoogcultuur koesteren? Stop de discriminatie van dyslectici en andere zwakke spellers! Geen ruzies meer bij het scrabbelen waarom seks en sekse niet met een x (8 punten!) mogen maar sexy wel! Het is ook onrechtvaardig dat goede spellers voordeel hebben bij het herkennen van phishingmails aan spellingfouten. Gelijke kansen voor opstellers van nepmails en sollicitatiebrieven! Weg met d/dt-fouten als brandmerk! En denk eens aan de discriminatie van brave mensen die *vreemdetalenonderwijs* maar *vreemde talendidactiek* schrijven omdat de spellingchecker de hem onbekende samenstelling *vreemdetalendidactiek* wel onderkringelt maar *vreemdetalenonderwijs* niet.

Een van de onvermijdelijke consequenties van spellingregulering is spellinghervorming, waar geheid gedonder van komt. De Duitsers kunnen daar nog meer van dan Nederlanders, al was het alleen al omdat ze meer reguleren: *Groß-/Kleinschreibung*, *Kommasetzung*, *ß/ss*, vroeger ook de keus tussen *Fraktur* en *Antiqua*. Wat dat laatste betreft was het opmerkelijk genoeg Hitler zelf die in 1941 Bormann liet verordenen dat overheidspublicaties niet meer in *Fraktur* gedrukt mochten worden. Hij vond die 'gotische' stijl niet passen bij de moderne nationaalsocialistische esthetiek, zoals hij al in 1934 op de *Reichsparteitag* gemaand had: 'Eure vermeintliche gotische Verinnerlichung paßt schlecht in das Zeitalter von Stahl und Eisen, Glas, Beton, von Frauenschönheit und Männerkraft, von hochgehobenem

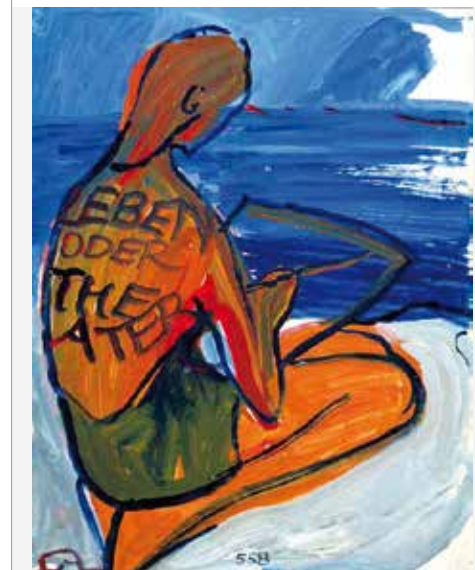

Haupt und trotzigem Sinn.' De neonazi's hebben dovemansoren en laten zich nog steeds in *Fraktur* tatoeëren.

In democratische tijden brak in Duitsland een kleine burgeroorlog uit over de *Rechtschreibreform* van 1996. In 1998 kwam het in Schleswig-Holstein tot een referendum waarbij voor herinvoering van de oude spelling gekozen werd. Die volkswil werd vervolgens genegeerd door een meerderheid van de gekozen vertegenwoordigers van datzelfde volk in de *Landtag*.

Spellingherzieningen zijn meestal

pogingen om onlogische en onnodig ingewikkelde regels te vereenvoudigen, omwille van beginnende en andere zwakke spellers. Het Groot Dictee der Nederlandse Taal leefde van het feit dat de Nederlandse spelling nog ver van het echt democratische, namelijk fonologische ideaal verwijderd is: gewoon één schrijfwijze voor elke klank. De jaarlijkse uitzending was dus een feestje van de spellingselite. Maar impliciet schreeuwde dat om de volgende spellingherziening. En een herziene versie van het Groot Dictee. EK

Charlotte Salomon
Leben? Oder Theater?

Tot 25 maart 2018 wordt in het Joods Historisch Museum te Amsterdam *Leben? Oder Theater?* van Charlotte Salomon tentoongesteld. De achthonderd gouaches van dit werk worden vanuit artistiek oogpunt zeer belangrijk en baanbrekend genoemd. Bovendien zijn het aangrijpende getuigenissen van Charlottes leven als Duits-Joodse in bewogen tijden. Na een jeugd in Berlijn vlucht ze eind jaren dertig naar haar grootouders in Zuid-Frankrijk. Ook daar is zij niet veilig. Ze wordt in 1943 opgepakt en in Auschwitz vermoord.

Er zijn veel documentaires over Charlotte gemaakt. Het museum heeft mooi educatief materiaal ontworpen ter voorbereiding van een bezoek aan de tentoonstelling. De bekende Franse schrijver David Foenkinos heeft haar levensverhaal in romanvorm beschreven; een boek dat veel prijzen kreeg en in vele talen vertaald is, ook het Nederlands. In de gouaches komen zeer regelmatig korte Duitse teksten voor en verwijzingen naar muzikale werken. Kortom, deze tentoonstelling nodigt uit om leerlingen op een interdisciplinaire manier kennis te laten maken met het werk van Charlotte.

Voor meer informatie: <bit.ly/lm-salo1> en <bit.ly/lm-salo2>.